

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1908. Andra Kammaren. N:o 58.

Fredagen den 8 maj.

Kl. $\frac{1}{2}$ 3 e. m.

§ 1.

Justerades protokollet för den 1 och den 2 innevarande maj.

§ 2.

Herr statsrådet m. m. grefve *H. E. G. Hamilton* aflämnade Kungl. Maj:ts propositioner till Riksdagen:

angående användande af viss del af den s. k. Djurgårdsfonden för utförande af byggnads- och reparationsarbeten vid Haga och Ulriksdals slott; och

angående bemyndigande att af det för år 1909 beviljade polisanslaget använda visst belopp under år 1908.

Dessa propositioner blefvo på begäran lagda på bordet.

§ 3.

Ordet lämnades härupå på begäran till

Chefen för justitiedepartementet, herr statsrådet *Albert Peters-Svar* å interpellation.
son, som yttrade:

En ärad ledamot af denna kammare har med kammarens begifvande till mig framställt följande fråga:

»Ämnar herr statsrådet och chefen för justitiedepartementet under den närmaste framtiden taga i öfvervägande, om och på hvad sätt en allmän revidering af vår processordning bör

Svar å interpellation. (Forts.) och kan åstadkommas, samt härom till Riksdagen inkomma med förslag?»

Jag ber att härå nu få *afgifva det svar*, som jag under nuvarande förhållanden finner möjligt att lämna.

Interpellanten har i minnet återfört, hurusom Nya lagberedningen i juli 1884 efter 4-årigt arbete aflämnade sitt betänkande angående rättegångsväsendets ombildning, det s. k. principbetänkandet. Det innehöll ett förberedande utkast till en genomgående processreform och innefattade förslag till *domstols organisation* samt till *processordning i tvistemål* och *processordning i brottmål*. Det uppställer som ledande grundsats att i processen få fram den materiella sanningen och häfda den materiella rätten och söker nå detta mål genom uppställande af satserna om parts sanningsplikt och fri bevispröfning, genom anordnande af kraftig processledning med koncentration af förhandlingen samt muntlig kontradiktorisk förhandling genom sakkörareverksamhetens ordnande m. m. I fråga om domstolsorganisationen och instansordningen var förslaget byggt väsentligen på det beståendes grund.

Förslaget underkastades granskning af den s. k. förstärkta lagberedningen — en onekligen mycket auktoritativ församling — som afgaf sitt yttrande 1887. I många delar voro meningarna där mycket delade, så att det nog kan sägas, att Nya lagberedningens förslag icke vann den allmänna tillslutning, som för dess genomförande varit önskvärd.

Emellertid fortsattes arbetet på den väg, som Nya lagberedningen själf anvisat såsom den enligt dess mening lämpligaste: de partiella reformernas väg. Åtskilligt har tvifvelsutän därigenom vunnits, vissa delar af rättegångsbalken ha förbättrats och kompletterats med bestämmelser, som senare tidens utveckling gjort nödiga; men i stort sedt står vår process fortfarande kvar på den gamla ståndpunkten med sina protokoller, sin succesiva förhandlingsmetod, sina antikverade bevisregler, hvilka praxis i mycket måst frångå, sin ofta bristande utredning af sakkförhållandet, och först och sist sin förlamande långsamhet.

Det ligger ock i sakens natur, att det knappast kunnat blifva annorlunda. I processen stå såväl domstolsförfattningen och processförändret som de olika delarna af processordningen sins emellan i så nära beroende af hvarandra, att en mera genomgripande förändring å det ena området icke kan äga rum utan betydande reflexverknningar å det andra. Inom processen mer än inom något annat område af vår rättsordning äro de partiella reformerna svåra.

Hvad som gjorts, sedan principbetänkandet aflämnades, kan i korthet angifvas sålunda:

Skiljemannaförfarandet har ordnats och lagfästats genom en lag af år 1887.

Bestämmelser om *ersättning* af allmänna medel till vittnen i *Svar å interpellation.*
brottmål ha meddelats genom en lag af 1886. (Forts.)

Domstols behörighet att upptaga vissa mål mot utländsk man har fastställts genom en lag om ändring i 10 kap. 1 § rättegångsbalken af år 1891.

Bestämmelserna om *fullföljd af talan mot allmän domstols utslag, om vissa invändningar* i rättegång vid underrätt och om underrätts behörighet i vissa fall ha fullständigt reviderats och inarbetats i rättegångsbalken. Lagarna härom utfärdades 1901.

Stadgandena om *stämning* och om *påföljd i vissa fall för parts uteblifvande i brottmål* äro likaledes reviderade och omarbetade; lagar utfärdade 1899.

Lagar angående vissa till *civilprocessen hörande ämnen af internationell natur*, föranledda af Haag-konventionen, äro genomförda och utfärdade 1899.

Föreskrifter angående *tolks anlitande vid domstol* och om *förordnande af rättegångsbiträde åt häktad* hafva meddelats genom lagar af 1902 och 1906.

Slutligen har 1905 utfärdats en lag om *särskild sammansättning af vissa rådstufvurätter* vid behandling af handelsmål.

Hvad som icke gjorts karakteriseras bäst genom angifvande af de förslag, som framlagts utan att leda till något positivt resultat. Dessa äro följande:

1886 framlades förslag till vissa *bestämmelser om rättegången i brottmål*, innehållande lagförslag om åtalsrätt och skadeståndstalan, om den förberedande undersökningen samt om häktning och reseförbud m. m. Men förslaget föll i Riksdagen. Jag kan icke annat än beklaga, att vi fortfarande äro i saknad af beskrifven lag i väsentliga delar af dessa ämnen; och denna saknad har i senare tid mer än en gång vållat kännbar olägenhet.

1893 framlades förslag till lag om *bevisning inför rätta* och därmed sammanhängande ämnen. Det föll i Riksdagen, har sedermera varit gång på gång åter framlagdt, af Kungl. Maj:t vid 1897 och 1902 års riksdagar och af enskilda motionärer vid senare riksdagar, senast i år, utan att dock leda till resultat. Det egendomliga med detta förslag är, att kamrarna äro ense om förslaget, men att därmed sammanknutits en fråga om ändring i nämndens befogenhet, som strängt taget icke hör dit, och om hvilken meningarna icke kunnat enas.

1902 framlades för Riksdagen förslag till *lag angående domsagas kansli* och därmed sammanhängande författningar, men lyckades ej tillvinna sig bifall.

Ett förslag till ändring i vissa delar af förordningen om krigsdomstolar och rättegången därstädes, afseende *krigshofrättens ombildning*, framlades för 1894 års riksdag, men föll i Första Kamraren.

Svar å interpellation.
(Forts.)

Slutligen bör nämnas det vid 1907 års riksdag framlagda förslaget om *ändring i rätten att fullfölja talan i högsta domstolen*, afseende att i någon mån inskränka den alltjämt växande tillströmningen af mål i högsta instans. Detta förslag afstyrktes af lagutskottet och afslogs af båda kamrarna, hvadan försöket att på den vägen reglera högsta instansens arbetsmaterial då strandade.

Af den nu lämnade redogörelsen torde framgå, att — om jag frånser fullföljdslagarna — de större, mera ingående förslagen till förbättringar i vår rättegångsordning icke kunnat genomföras. Det kan äfven anmärkas, att de förslag, som verkligen blifvit upphöjda till lagar, kanske icke så alldeles visat sig uppfylla de förhoppningar, som man gjort sig i fråga om verkningarna. Jag vill i detta hänseende erinra om, att genom fullföljdslagarna lämnades nya, vidare bestämmelser om muntliga förhör i öfverdomstolarna. Jag deltog i granskningen af dessa lagar inom högsta domstolen och hyste för min del den förhoppningen, att dessa muntliga förhör skulle i sin mån gifva uppslaget till en verklig, omedelbar partförhandling i öfverrätterna och därigenom ingjuta en mera lefvande anda i öfverrättsproceduren och öppna en bräsch i det nu allena-härskande skriftliga förfarandet därstädes; men jag fruktar att denna förhoppning var för sangvinisk. Att de föräldrade bestämmelserna om prestanda vid fullföljd af talan i öfverrätt fått försvinna — därom är naturligtvis intet annat än godt att säga; men då man hyste den förhoppningen, att äfven *utan* dessa prestanda antalet i öfverrätterna fullföljda mål skulle hålla sig nere vid en rimlig siffra, så torde man ha hoppats för mycket. Det är ej osannolikt, att dessa lagar i sin mån bidragit till den öfverhopning af mål, hvarunder hofrätterna och framför allt högsta domstolen nu besväras.

Vårt rättegångsväsende har nog aldrig blifvit i så hög grad skriftligt-formalistiskt, som i åtskilliga andra länder. Vid underrätterna bibehålles alltjämt en konkret förhandling, som — om den kunde behörigen koncentreras — icke skulle alltför mycket skilja sig från partförhandlingen i modern process. Möjligen ha vi detta förhållande att tacka för att vårt rättegångsväsende kunnat hittills fungera så jämförelsevis tillfredsställande, som det gjort, och att klagomålen öfver dess olägenheter ej varit alltför starka och många.

Emellertid måste nog på det hela taget vårt rättegångsväsende betecknas såsom föräldradt och föga ägnadt att motsvara de kraf, som nutiden ställer på detsamma. Den rastlöst fortgående utvecklingen på alla områden och den ökade samfärdseln göra rättsförhållandena allt mer och mer komplicerade och konfliktikerna svårare. Det kräfvdes därför större fullständighet i de regler, efter hvilka de skola bedömas — det kännbara behovet af nya och fullständigare lagar å många områden är härpå bevis — och större

effektivitet hos de anordningar, genom hvilka tvisternas lösning skall framtingas. *Svar å interpellation.*
(Forts.)

Det synes mig därför, som skulle åtskilligt tala för, att tiden nu vore inne att återupptaga arbetet på en genomgripande processreform. Ett dylikt arbete — äfven med allra gynnsammaste förlopp — måste gifvetvis kräfva ganska lång tid, innan det kan leda till något positivt resultat.

Att redan nu uppdraga några grundlinjer för reformen är jag naturligtvis icke i tillfälle till. Så mycket torde dock kunna sägas, att den gifvetvis måste grundas på principerna om *muntlighet* och *koncentration* i förhandlingen; om *stark processledning* för saksförhållandets utredande; om *parts sanningsplikt*; om *fri bevispröfning* för domstolen; om *lekmannaelementets deltagande* i rättsskipningen i väl afvägd form och omfattning; om *saksförarväsendets* ordnande. Det synes mig ock böra krävas, att reformen verkställes med tillbörlig hänsyn till våra nationella förhållanden och egendomligheter. Vi hafva mycket att lära af nyare utländska processanordningar — det medgifves villigt — men en blott kopia af någon af dessa får icke vår processreform blifva, därmed skulle ej vårt folk länge trifvas.

En så genomgripande omläggning, som den jag nu antydt, kan emellertid uppenbarligen icke äga rum utan mycket vidtgående och ingripande verkningar ej blott på domstolsförfattningen och rättegångsordningen, utan äfven på samhällslifvet i öfrigt. Åtskilliga konsekvenser, som komma att skarpt afsticka mot hvad vi nu äro vana vid, måste man vara beredd att taga, om man vill själfva saken.

Af hvad jag nu anfört torde framgå, att arbetet med processreformen icke kan sättas i gång blott därmed, att personer förordnas att utföra detsamma. Många frågor måste därvid upptagas och beaktas, om än icke definitivt lösas. Frågorna om ramen för arbetet och lämpligaste sättet för dess bedrivande äro — redan de — ganska svåra.

Och så komma penning- och personfrågorna. I detta afseende bör jag till en början nämna, att den nuvarande lagberedningen icke synes mig kunna eller böra tagas i anspråk för ett arbete af den omfattning, som här är fråga om. Den slutar — hoppas jag — under nästa år sitt arbete med revisionen af jordabalken och bör då öfvergå till annat ämne. Men i sådant afseende hafva vi inom civilrätten flera områden, som tarfva revision i kanske lika hög grad som processen. Jag kan till exempel nämna giftermålsbalken, hvars omarbetande icke utan olägenhet kan länge undanskjutas.

För processreformen torde det alltså blifva nödigt att bilda en andra lagberedning, afsedd uteslutande för detta arbete och beräknad att upphöra, då arbetet slutförts. Jag hoppas, att Riksdagen

Svar å interpellation. (Forts.) skall finnas villig att bevilja härför nödigt anslag, då frågan är färdig att upptagas.

Värre ställer det sig tvifvelsutän i fråga om de personliga arbetskrafterna. Det måste finnas en man att sätta i spetsen för detta arbete, som är villig att däråt ägna all sin kraft och allt sitt intresse under åtskilliga år framåt, och som därjämte är i besittning af de personliga egenskaper, som krävas hos ledaren af ett så stort verk. Det är att hoppas, att den mannen skall finnas, när han behöfves.

Redan innan förevarande interpellation framställdes, har jag haft min uppmärksamhet och mitt intresse riktade på förevarande sak och haft under öfvervägande en del af de frågor, som måste klareras, innan arbetet kan sättas i gång. Så snart dessa kunnat nöjaktigt utredas, är regeringen beredd att på dagordningen uppföra frågan om processreformen och därom till Riksdagen inkomma med den framställning, som kan vara nödig.

Vidare anförde

Herr von Geijer: Herr talman! Jag ber att till herr statsrådet och chefen för justitiedepartementet få framföra mitt vördsamma tack för det svar, han lämnat på min interpellation.

Vid framställandet af interpellationen vågade jag antaga, att jag hos herr justitieministern skulle finna resonans för den tanke, jag framförde i interpellationen, och det svar, han nyss afgaf, torde väl ha gifvit mig rätt i detta mitt anförande. Det intresse och den sympati, som genomgå detta svar, peka, menar jag, just i en sådan riktning, och jag vill här begagna tillfället att säga, att jag anser och vill betrakta denna sympati såsom ett synnerligen godt omen — det bästa, som jag under nuvarande förhållanden kunde hoppas på — för främjande af den utaf mig framförda tanken.

Det var ju en själffallen sak, att jag i interpellationen icke skulle kunna våga mig på att uppdraga några grundlinjer till ett program, och herr justitieministern har ju i sitt anförande nu sagt, att äfven för honom föreläge svårigheter i detta afseende. Emellertid föreföll det mig, som om han i sitt anförande angifvit vissa konturer till ett dylikt program, och beträffande hans yttrande därutinnan vill jag för min del säga, att jag till alla delar instämmer däri. Jag fäste mig särskildt vid hvad han sade därom, att, om man skulle företaga en sådan genomgripande reform, det icke vore meningen att slafviskt kopiera, hvad utlandet kunde hafva funnit inom området, utan att meningen vore, att äfven våra nationella åskådningar skulle komma till deras fulla rätt. Jag ber att på det bestämdaste få instämma häri.

Vidare berörde justitieministern de svårigheter, som oundvikligen äro förenade med ett förslag af så utomordentligt stor vikt

och räckvidd som det ifrågavarande. Jag antydde redan i min interpellation, att jag hade en gifven känsla för denna sak. Emellertid var det ett par ord i justitieministerns yttrande, som gafvo mig anledning till den förmodan, att, när vi, såsom jag hoppas och antager, inom den allra närmaste tiden skola gå frågan in på lifvet, dessa svårigheter skola befinnas vara icke obetydligt mindre, än de tedde sig, då man såg dem på afstånd.

§ 4.

Herr *G. A. E. Kronlunds* å kammarens bord hvilande motion, n:o 330, som nu föredrogs, hänvisades till statsutskottet.

§ 5.

Föredrogos, men bordlades ånyo konstitutionsutskottets utlåtanden n:is 14 och 15, statsutskottets utlåtanden n:is 111 och 112, sammansatta stats- och bevillningsutskottets utlåtande n:o 14, bevillningsutskottets betänkanden n:is 23, 24, 25 och 26, lagutskottets utlåtanden n:is 59 och 60 samt Andra Kammarens femte tillfälliga utskotts utlåtande n:o 34.

§ 6.

Härefter erhöles ordet af

Herr vice talmannen, som anförde: Herr talman! Jag får till kammaren hemställa, att kammaren ville besluta sådan ordningsföljd af ärendena å föredragningslistan för morgondagens plenum, att bevillningsutskottets betänkanden n:is 23, 24, 25 och 26 samt Andra Kammarens femte tillfälliga utskotts utlåtande n:o 33 i nu nämnd ordning uppflyttas näst efter konstitutionsutskottets utlåtande n:o 15 samt att öfriga nu två gånger bordlagda ärenden må förekomma i den ordning, hvori de föreligga å föredragningslistan för i dag.

Ifrågavarande hemställan bifölls af kammaren.

§ 7.

Anmälades och godkändes statsutskottets förslag till Riksdagens skrivelser till Konungen:

n:o 81, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående upplåtelse till landtförsvaret af indragna hospitalshemmanen Rönninge n:is 1 och 2 i Långbro socken och Örebro län;

n:o 82, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning af ett till förra sergeantsbostället Klagstorp n:is 19 och 25 i Malmöhus län hörande ägoskifte;

n:o 83, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning af två lägenheter från hemmanet Bosebo n:o 3 i Kalmar län;

n:o 84, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning af vissa områden från förra förarbostället Lind n:o 3 Norrgård i Östergötlands län;

n:o 85, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning af en torplägenhet från indragna militiebostället 1 mantal Tibble n:o 4 i Västmanlands län;

n:o 86, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning af tolf lägenheter från förra fanjunkarbostället Ängalag n:is 2 och 3 med Kärrgården n:o 3 i Kristianstads län;

n:o 87, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående efterskänkande af kronans rätt till danaarf efter garfvaren Anders Lindmarks i Umeå hustru Katarina Lindmark, född Wählin;

n:o 88, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående upplåtelse af jord från komministersbostället i Kung Karls församling;

n:o 89, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående utarrendering af vissa torplägenheter under Kronobergs kungsgård i Kronobergs län;

n:o 90, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående upplåtelse af den kronan tillkommande jordägarandel i grufva;

n:o 91, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående upplåtelse af rätt till bearbetande af marmorfyndigheter å kronojord;

n:o 92, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående öfverlåtelse till landtförsvaret af en del utaf förra skyvadronschefsbostället Mölleröd n:o 1 kungsgård om $2\frac{5}{8}$ mantal i Kristianstads län;

n:o 93, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående öfverlåtelse till landtförsvaret af tre lägenheter, tillhörande Ulriksdals kungsgård m. m.;

n:o 94, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående öfverlåtelse till landtförsvaret af förra landshöfdingbostället kungsgården Noret i Kopparbergs län;

n:o 95, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning af ett soldattorp under stomhemmanet Vällersten Norregård n:o 5 i Värnamo socken;

n:o 96, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning af kronans andel i den till roten n:o 4 Plikt af Gottlands andra båtsmanskompani hörande torplägenhet;

n:o 97, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning af en lägenhet från förra militiebostället Borrstorp n:o 1 i Kristianstads län;

n:o 98, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning af två till förra militiebostället Rosöga n:is 1 och 2 i Södermanlands län hörande lägenheter;

n:o 99, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning af tre ägoskiften och två lägenheter, tillhörande förra militiebostället Våtamåsa n:o 1 i Malmöhus län;

n:o 100, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning af lägenheter från förra militiebostället Duckarp n:o 1 med tillhörande i Kristianstads län;

n:o 101, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning af äganderätten till kronan tillhöriga lägenheten Huskvarna Norrgården n:o 2 i Hakarps socken och Jönköpings län;

n:o 102, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående upplåtelse till Ösby och Kinna kommuner af hemmanet 1 mantal Hede n:o 1 i Älfsborgs län;

n:o 103, i anledning af Riksdagens år 1907 församlade revisorers berättelse angående verkställd granskning af statsverkets jämte därtill hörande fonders tillstånd, styrelse och förvaltning under år 1906;

n:o 104, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående utbekommande af deposition till säkerhet för fullgörande af stadgade villkor för koncession å järnvägsanläggning från Ystad till Genarp;

n:o 105, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående utbekommande af deposition till säkerhet för fullgörande af stadgade villkor för koncession å järnvägsanläggning från Läckeby till Alsterbro; och

n:o 110, angående ersättning för kostnader för värderingar af vissa ingenjören Ernst Stridsberg samt Trollhätte pappersbruks aktiebolag tillhöriga byggnader och anläggningar m. m.

§ 8.

Föredrogs Första Kammarens protokollsutdrag, n:o 301, med delgifning af nämnda kammares beslut öfver dess första tillfälliga utskotts utlåtande, n:o 15, i anledning af väckta motioner om skrivelser till Kungl. Maj:t angående inrättande af ett under statens vård stående penninglotteri och om åtgärder till förhindrande af eller inskränkning i spel å utländska lotterier.

Andra Kammaren beslöt hänvisa detta ärende till sitt första tillfälliga utskott.

§ 9.

Herr *J. J. Byström* afgaf en utaf honom med flere underskrifven motion, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående folkskoleväsendet i vissa städer m. m.

Denna motion, som erhöll ordningsnumret 331, blef på begäran genast hänvisad till lagutskottet.

Vidare aflämnades af herr *K. A. Staaß* en af honom med flere undertecknad motion, n:o 332, om skrifvelse till Kungl. Maj:t angående utredning af frågan om folkomröstning såsom medel att vinna afgörande vid meningsskiljaktighet mellan kamrarna i lag- och grundlagsfrågor.

Sistnämnda motion bordlades.

§ 10.

Justerades protokollsutdrag.

§ 11.

Ledighet från riksdagsgöromålen beviljades:

herr <i>A. F. Vennersten</i>	under 2 dagar fr. o. m. den 8 maj,
» <i>K. F. G. Almqvist</i>	» den 9 maj,
» <i>J. W. Bengtsson</i> i Häradsköp	» 3 dagar fr. o. m. den 11 maj,
» <i>J. Widén</i>	» 2 » » » 11 »
» <i>H. Wijk</i>	» den 9 maj, och
» <i>A. Hansson</i>	» 2 dagar fr. o. m. den 11 maj.

Häruppå åtskildes kammarens ledamöter kl. 3,14 e. m.

In fidem

Herman Palmgren.
